

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Л. І. ГРИЦЕНОК, О. М. КАПУСТЮК

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ СУПРОВОДЖЕННЯ
ДІАЛОГУ МІЖ УЧАСНИКАМИ РЕФОРМУВАННЯ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Методичні рекомендації

Київ – 2021

УДК 316.6:37:001.895

Гриценко Л. І., Капустюк О. М. Соціально-психологічне супроводження діалогу між учасниками реформування загальної середньої освіти: методичні рекомендації / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ, 2021. 53 с.

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту соціальної та політичної психології НАПН України,
протокол № від 2021 року

Рецензенти:

Кутіщенко В.

Сіверс З.

Методичні рекомендації підготовлено за результатами виконання наукової роботи за темою «Соціально-психологічне забезпечення підтримки педагогічною спільнотою та громадськістю реформ у сфері загальної середньої освіти». Представлено комплексну соціально-психологічну технологію супроводження діалогу між учасниками реформування освіти – КСПТ «КІТ-ПРО», розроблену і апробовану науковцями лабораторії психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Окреслено умови, принципи і критерії реалізації технології, описано особливості застосування гугл-інструментів для забезпечення експертного оцінювання результатів групової роботи та налагодження ефективного зворотного зв'язку.

Адресовано вчителям, психологам-практикам, соціальним педагогам, управлінцям, викладачам, студентам, учням, батькам, представникам громадських організацій та широкому колу зацікавлених цією проблематикою читачів.

УДК 316.6:37:001.895

© Гриценко Л. І., Капустюк О. М., 2021

© Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2021

Зміст

ВСТУП. НАВІЩО РЕФОРМИ ДІАЛОГ?	4
1. Діалогічна взаємодія учасників реформування загальної середньої освіти ..	5
1.1 Діалог. Діалогічність як характеристика взаємодії.	6
1.2 Діалогічність взаємодії учасників освітнього процесу як умова підтримки реформ.	9
2. Організація простору для діалогу щодо розуміння Концепції НУШ засобами комплексної соціально-психологічної технології.	11
2.1. «КІТ-ПРО» як комплексна інтерактивна технологія супроводження діалогу учасників реформування освіти.	11
2.2. Організаційна рамка реалізації завдань КСПТ «КІТ-ПРО»	15
3. Засоби забезпечення зворотного зв'язку в технології «КІТ-ПРО».....	37
3.1. Експрес-діагностика оцінки типів ставлення до освітніх реформ.	38
3.2 Веб-анкета ставлення учасників освітнього процесу до окремих напрямів реформи «НУШ»	40
4. Застосування технології КІТ-ПРО у відповідності до актуальних завдань впровадження НУШ.....	Помилка! Закладку не визначено.
Рекомендована література	48

Вступ. Нащо реформі діалог?

Будучи різновидом соціальної технології, реформа загальної середньої освіти «Нова українська школа» (НУШ) передбачає наявність необхідних для її реалізації владних, інтелектуально-інформаційних, фінансових, матеріально-технічних і інших ресурсів та, передусім, впорядковану сукупність колективних дій суб'єктів реформування різних рівнів. Необхідність діяти спільно і конструктивно задля якісної зміни всієї системи загальної середньої освіти та її основних структурних елементів вимагає певної якості комунікації суб'єктів реформування - учасників та інтересантів. Суб'єктами реформування загальної середньої освіти є як учасники освітнього процесу, безпосередньо задіяні в ньому: вчителі, учні та їхні батьки (як представники дитини і замовники освітніх послуг), адміністрація навчальних закладів, так і ті, хто знаходиться «іззовні», але мають певний формальний чи неформальний «інтерес» в розвитку освіти: функціонери державної системи управління, батьківські асоціації, стурбовані проблемами освіти політичні партії і громадські організації, територіальні громади та їх окремі представники тощо. Шанси досягнення взаєморозуміння всіх зацікавлених сторін зростають за умови взаємодії, побудованої на засадах діалогічності.

Окрім того, умовою успішності освітніх перетворень, як показує міжнародний досвід, є підтримка реформ, яку можна трактувати як дієву прихильність або активно-позитивне ставлення до процесу реформування в першу чергу безпосередніх учасників освітнього процесу: педагогів, школярів та їхні батьків. (Гриценко, 2019; Гриценко, 2020).

Предикторами (від англ. *predictor*

*Налагодження
конструктивного
ДІАЛОГУ між
учасниками реформ
є необхідною
умовою
забезпечення
підтримки реформи
освіти*

«провісник») такої підтримки є встановлення довіри і формування почуття причетності до процесу змін, що опирається на поінформованість суб'єктів реформування та розуміння ними мети і суті запропонованих перетворень. А необхідною умовою забезпечення підтримки реформи освіти так само є налагодження конструктивного діалогу між учасниками реформ, який запобігає пробуксовуванню, саботажу, нездоровій конкуренції, забезпечує конструктивність взаємодії всіх зацікавлених осіб.

Значимість підтримки реформи освіти як ключового компонента успішності реалізації концепції «Нової української школи» формує попит на засоби забезпечення такого ставлення через супроводження діалогічної взаємодії всіх її учасників. Соціально-психологічні технології, які забезпечують створення простору такої взаємодії можуть розглядатися в якості одного з інструментів ефективного досягнення визначеної мети. Запропонована тут Комплексна соціально-психологічна технологія підтримки реформи освіти «КІТ-ПРО» (КСПТ «КІТ-ПРО») у формі пролонгованої змагальної гри дає можливість в процесі її прямого чи творчого застосування від шкільного до загальнодержавного рівня забезпечити конструктивний діалог учасників як шлях до порозуміння щодо необхідності реформування, його суті і завдань та прийняття особистої відповідальності за наявність і результати освітніх трансформацій.

1. Діалогічна взаємодія учасників реформування загальної середньої освіти

Зростання ролі процесів взаємодії і взаєморозуміння в сучасному світі загалом обумовлює важливість проблеми діалогу в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях та освітній практиці. Перед тим, як говорити про супроводження діалогу учасників реформування загальної середньої освіти загалом і учасників освітнього процесу зокрема, спочатку важливо порозумітися, чим є діалог на відміну від, скажімо, звичайної розмови,

суперечки, ієрархічної взаємодії через примус чи маніпулятивний вплив і що його робить діалогічну взаємодію настільки важливою для успіху реформ.

1.1 Діалог. Діалогічність як характеристика взаємодії.

Термін «Діалог» походить від грецького «діалогос» (*διάλογος* - розмова, бесіда). Трапляється неточне застосування поняття «діалог» як «спілкування двох», обумовлене співзвучністю грецького префікса «діа-» (грец. *dia* - через, в значенні наскрізного руху, розділення, посилення, завершеності), з яким воно утворене, та «ді-» (грец. *Di-* двох). (Сучасний словник іншомовних слів, 2006, с. 232). Друга частина «-лог» (походить від грец. «*logos*» – слово, думка) відповідає українським поняттям «слово», «мова» (там же, с.418). Діалог з античних часів вважався методом знаходження істини за допомогою послідовного знаходження відповідей на поставлені вчителем питання (Озадовська, 2002), тобто передбачав наявність старшого, мудрішого «наставника». Згодом діалогом стали називати змістовну бесіду, в якій кожен учасник міг як запитувати так і висловлюватися, шукаючи відповіді. А в побуті – взагалі будь-яку розмову. Розглядаючи діалог саме як процес пошуку істини, Г. Сковорода наголошував на рівноправності його учасників, називаючи діалогом взаємодію осіб, для яких істина та знання є не предметом заучування, а виступає проблемою, завданням, оскільки вони розкриваються у свідомості учасників діалогу, а не «передаються» готовими. (Туляков,1999). В цьому плані мандрівний філософ, випереджаючи час, фактично виступав адептом проблемного навчання. Напрошується також аналогія з процесом трансформації сучасної школи від позиції «передачі» знань до «здобування» освіти.

Нині термін «діалог» застосовується у широкому та вузькому розумінні. У вузькому розумінні, з точки зору сучасної науки, діалог – це розмова, низка висловлювань двох або кількох осіб на певну тему; вільний обмін думками, перемовини (Сучасний словник іншомовних слів, с. 233); обмін ідеями або точками зору щодо специфічного предмета з метою досягнення розуміння (Озадовська, 2002, с. 756); розмова, яка має *особливі ознаки*: наскрізний рух,

розділення, посилення, завершеність. (Петроє, 2011).

В широкому розумінні під діалогом розуміють будь-яку комунікацію між суб'єктами (особами, соціальними і професійними групами, інституціями тощо) без обмеження вербальними формами, маючи на увазі скоріш діалогічний характер взаємодії. Діалог виступає в ролі смислопороджувальної реальності, яка не зводиться до передавання інформації та інших односпрямованих процесів. При цьому він розглядається не лише як форма міжособової взаємодії, а і як форма взаємодії з об'єктивованим (заданим в об'єктивному сприйнятті – як от картини, художні та наукові твори, скульптури, технічні рішення, дизайн тощо) світом культури, а також як форма взаємодії із самим собою, рефлексія. Тож філософські поняття «діалог культур», «діалог часів» не є

красивими метафорами, які так полюбляють медіа, вони представляють деперсоніфіковану взаємодію культурних сенсів, яка однак не може здійснюватись поза рамками світу людей. З розвитком технологій та появою штучного інтелекту термін набув розширеного значення, але, пронизуючи всі сфери суспільних відносин, досі залишається невід'ємною особливістю

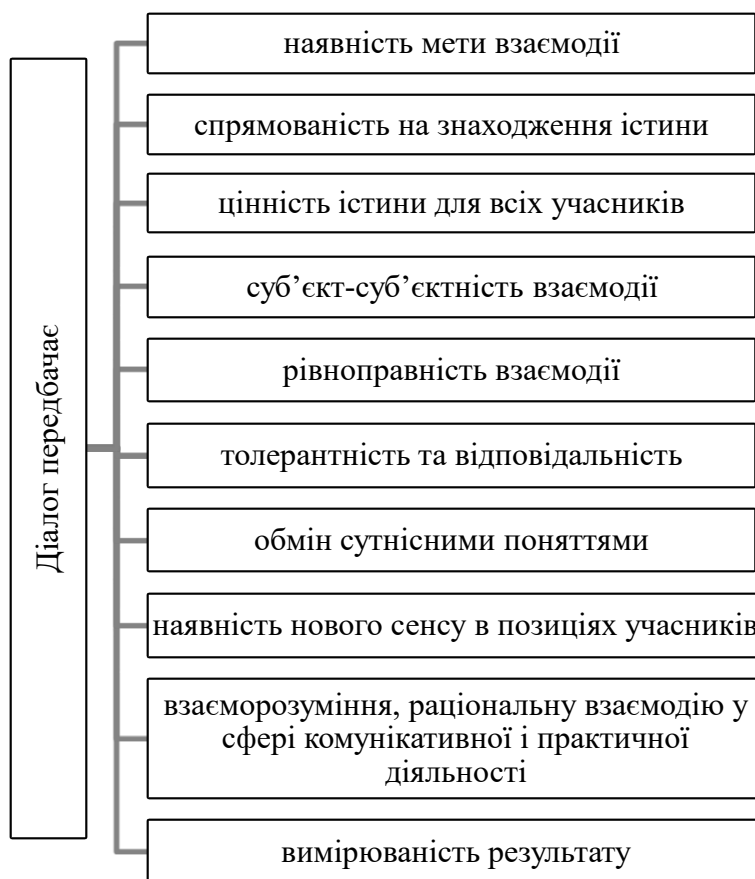

Рис. 1. Ознаки діалогу (за Петроє, 2011)

соціальної природи. Незалежно від того, розглядаємо ми діалог в широкому – через діалоговий характер взаємодії - чи у вузько-процесуальному розумінні, ми маємо на увазі наявність деяких невід'ємних ознак «діалогічності» (рис.1).

На відміну від простої розмови, іноді ні про що, діалог спрямований на пошук істини, яка є цінністю всіх учасників. Це взаємодія, яка передбачає рівні комунікативні права, толерантність та відповідальність, обмін учасників сутнісними поняттями та появу нових сенсів в позиціях учасників; взаєморозуміння та раціональну взаємодію у сфері комунікативної і практичної діяльності та

має вимірювані результати (Петроє, 2011; с.3). Суть діалогу - зустріч світів різних суб'єктів, їхніх свідомостей, пов'язаних спільним предметом пізнання. Тому результат діалогу не можна

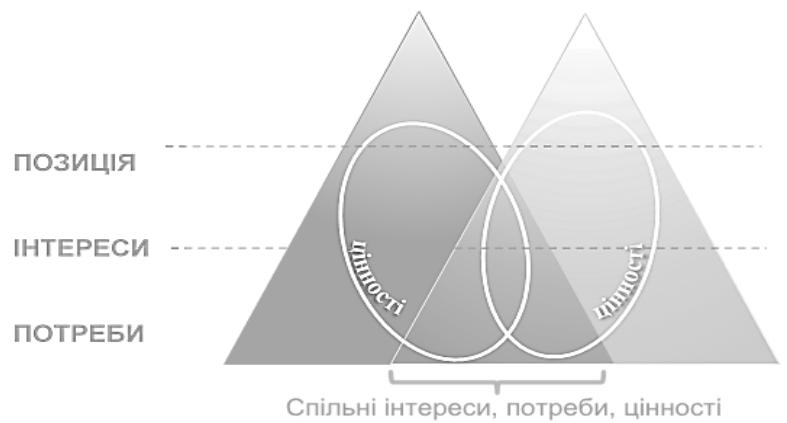

Рис.2. Неповне співпадіння позицій як результат діалогу

трактувати в дуалістичній парадигмі «так-ні», «вірно-невірно», бо він завжди включає дві суміщені множини з різним об'ємом неспівпадіння потреб, інтересів, позицій – від повного до мінімального (рис. 2). Наявність такого розходження позицій притаманна діалогічності, оскільки повне «одноголосся» виключає діалог. Діалог стає своєрідним вікном у світ співтворчості, суб'єкт-суб'єктних стосунків, який розвивається по мірі того, як знаходяться спільні сенси, зникає відчуження (Сергєєва, 2021).

У контексті сучасної освітньої парадигми діалог розглядають як «основу співробітництва й взаєморозуміння між людьми в процесі спільної діяльності», наголошуючи на рівноправності учасників спілкування (Борисенко & Гагіна, 2015, с. 211). Тому *діалогічність як характеристику взаємодії можна також визначити через призму забезпечення «комунікативних прав»* (Братченко, 1997) (рис. 3.).

Рис.3. Діалогічність взаємодії через призму «комунікативних прав»

1.2 Діалогічність взаємодії учасників освітнього процесу як умова підтримки реформ.

Звісно, коли ми говоримо про рівність учасників освітнього процесу як необхідну умову діалогічності, ми не маємо на увазі рівність статусну. Учні, батьки та вчителі, адміністрація школи не можуть бути рівними функціонально, бо у кожного є власна відмінна соціальна роль, статус, завдання і обов'язки. Рівність, котра є підґрунтям діалогічних взаємин в освітньому середовищі, не статусна. Це позиція у комунікативному середовищі, яка потребує активності кожного учасника діалогічної взаємодії, спільного пошуку та аналізу, уникнення оцінних суджень, вказівок на шляхи виправлення помилок, яка попереджує безініціативність, стимулює самостійність, розвиток творчого потенціалу, створює умови самореалізації кожного. «Коли вчителі та батьки спілкуються разом, ефективний діалог

розвивається на основі зростаючої довіри, взаємної турботи та поцінування протилежностей і спільної перспективи» (Popovska, N. G., Popovski, F., & Dimova, P.H., 2021). Тим паче, що у стресових ситуаціях, якими зазвичай і є ситуації змін, суттєво посилюється потреба в прийнятті, яку називають афіліативною. Зміст афіліації якраз і полягає у спілкуванні й підтримці, які приносять задоволення і збагачують усіх учасників діалогу, сприяючи порозумінню (Гриценюк, 2018: 118). Справжнє навчання відбувається, як пише відомий дослідник реформи освіти М.Фуллан (1987), коли батьки, громада, вчителі та учні приходять до взаєморозуміння. Тож школярі мають залучати батьків до якомога більшої кількості заходів аби «прожити» і пережити дискомфорт від взаємної присутності. (Dolan, & Moorman, 1994). Ефективні школи шукають діалогу з громадою і сприймають батьків не частиною проблем, а частиною рішень. Там, де школа встановлює партнерські стосунки з сім'ями та громадою, у виграші опиняються ті, ради кого, власне, існує освітня система: в конструктивному діалозі учасників освітнього процесу передусім виграють діти (Epstein, 2018).

Діалогічність в освітній реформі необхідна умова її прийняття та підтримки, адже:

- дотримання комунікативних прав всіх учасників освітнього процесу знижує спротив змінам;
- діалог відкриває можливість вираження емоцій, усвідомлення та узгодження потреб, а тому знижує невизначеність та тривогу – отже знижує спротив і підвищує відкритість новому;
- інклюзивність діалогу дозволяє залучити а почути всіх, збагатити бачення ситуації завдяки різноманіттю позицій, а отже – сприяє відкритості до змін. Бо погляди учасників діалогу щодо реформи освіти зміщуються в бік сприйняття змін як «їхніх»;
- завдяки роботі у підході «співпраця» та через пошук «зони спільності» взаємодія в режимі діалогу спрямована на виявлення взаємоприйнятних підходів та знаходження точок дотику.

2. Організація простору діалогу щодо НУШ засобами комплексної соціально-психологічної технології.

КСПТ «КІТ-ПРО», в основу якої покладено пролонговану інтерактивну модульну гру, можна розглядати в якості основи для універсальної варіативної соціально-психологічної технології формування проактивної позитивної громадської думки щодо будь-яких соціально-психологічних процесів загалом і реформаційних процесів в освіті зокрема. Діалогічна взаємодія в ході виконання завдань сприяє формуванню таких наскрізних умінь всіх учасників освітнього процесу як уміння доносити думку, мислити критично, логічно захищати свої позиції тощо.

Модульний характер дозволяє варіювати як тривалість, частоту, інтенсивність, так і зміст завдань-досліджень, зміщуючи акценти на актуальні для даного етапу впровадження питання.

Перераховані вище структурні критерії КСПТ слугують методичною основою для оптимальності внесених змін і побудови чи реконструкції модулів.

Засоби зворотнього зв'язку дозволяють здійснюючи поточний експрес-аналіз характеру та моніторинг кількісної і якісної динаміки ставлень і відповідно урізноманітнювати або ж стандартизовувати процес.

Оскільки, як твердить визначний дослідник освітніх реформ М. Фуллан, зміни – процес малопередбачуваний, вони є скорше шляхом, аніж планом, то і найдосконаліша на сьогодні технологія не може бути застиглою, сталою в умовах глобальних змін.

Саме тому модульний характер КСПТ і інтерактивний супровід команд, забезпечення зворотного зв'язку для команд у вигляді «табло» та для організаторів і впроваджувачів КСПТ у вигляді моніторингових та експрес-інструментів дозволяє слідувати за процесом змін, включаючи в дослідження найбільш актуальні проблеми або найбільш ресурсні моменти.

2.1. «КІТ-ПРО» як комплексна інтерактивна технологія супроводження діалогу учасників реформування освіти.

Соціально-психологічні технології діалогічного напрямку базуються на основних принципах (Bushe, Marshak, 2009, p. 357). (рис. 4)

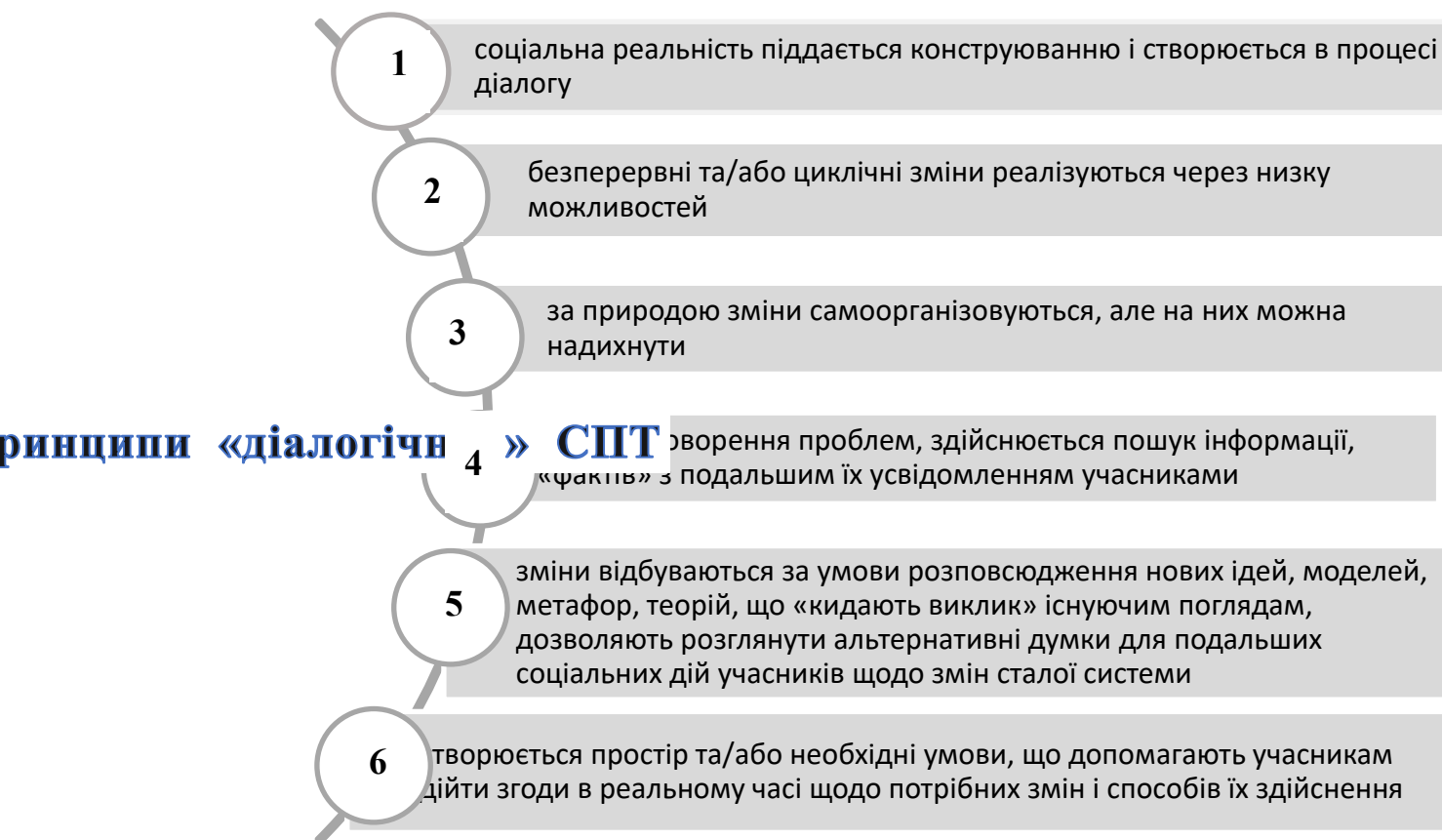

Рис. 4. Принципи СПТ діалогічного характеру

На процесуальному рівні «КІТ-ПРО» (комплексна інтерактивна технологія підтримки реформи освіти) є сукупністю зорієнтованих у часі методів, методик, технік, способів і прийомів реалізації завдань послідовних етапів діяльності через систему конкурсних задач з метою інтеріоризації закладених у змісті цінностей, положень та формування відповідного ставлення учасників до предмета діяльності (положень освітньої реформи).

Комплексна соціально-психологічна технологія «КІТ-ПРО» (комплексна інтерактивна технологія підтримки реформи освіти) розроблена на основі досвіду впровадження КСПТ «Конкурс-квест: «Реформа- шлях до школи моєї мрії» (2019-2020 рр.) з урахуванням різних поглядів щодо того,

чим є «квест» - методом, методикою чи технологією, у поєднанні з потребою «оживити» взаємодію учасників освітнього процесу з досить серйозним матеріалом щодо положень реформи та врахувати специфіку цільової групи.

Абревіатура «КІТ-ПРО» не тільки відображає комплексний та інтерактивний характер соціально-психологічної технології (СПТ), але й дозволяє використати фасилітуючий вплив «проміжного» об'єкта («кіт») на сприйняття змісту запропонованих завдань цільовою групою (освітняни, учні та їхні батьки) та полегшення адаптації до не зовсім звичних для закладу освіти умов діалогічної взаємодії між різними за статусом суб'єктами освітнього процесу.

Уточнімо, що «перехідний об'єкт» чи «об'єкт комфорту» (*comfort object, transitional object*) - поняття, запропоноване Даніелем В. Віннікотом. Це об'єкт, що створює відчуття психологічного комфорту в незвичайних або стресових ситуаціях. В ролі перехідних об'єктів для дорослих в стресогенних ситуаціях може бути реальна чи уявна річ, яка набуває символічного значення, даючи відчуття безпеки і впевненість, допомагаючи досліджувати реальність і ефективно вчитися. (Winnicott, 1953). Введення такого об'єкта виявилось доречним, бо основною ідеєю прикладного дослідження, результатом якого постала соціально-психологічна технологія підтримки реформи освіти «КІТ-ПРО», є створення простору можливостей для зрушення позиції учасників освітнього процесу від усвідомлення себе об'єктом реформування до позиції активного суб'єкта, рівноправного учасника і співавтора освітніх реформ. Роль соціально-психологічної технології - забезпечити наявність і функціонування такого простору.

Соціально-психологічна технологія як теоретично обґрунтований елемент механізму управління змінами, є системою (сукупністю) підходів, принципів, методів, процесів, процедур, способів, прийомів, організаційних засобів, знань та дій у вигляді прикладного алгоритму організації взаємодії, що задає зміст, тривалість, характер та порядок здійснення процедур, в результаті реалізації яких досягається заданий результат. Соціально-

психологічна технологія - засіб перекладу мови науки на конкретну мову дій (Захаров К.В., 2010; Цветкова Н.О., 2009; Петренко І.В., 2017).

Тому соціально-психологічна технологія на структурному рівні повинна відповідати певним критеріям. Так, СПТ має передбачати наявність і розробленість:

- принципів побудови конкретної СПТ;
- об'єкту змін (що саме має змінювати дана СПТ);
- деталізованої візії (образу результату, мети);
- універсального алгоритму дій (як зорієнтованих в часі послідовностей процедур);
- доступності у застосуванні СПТ (навіть для нефахівців);
- достатнього рівня відтворюваності результатів в змінених соціальних умовах;
- гнучкого характеру наповнення та застосування методів і процедур (з дотриманням принципів СПТ та спрямованості на результат);
- можливості тиражувати СПТ, в т.ч. і для вирішення принципово схожих завдань;
- функціонального зворотного зв'язку: можливості оцінювання ефективності ходу/результату застосування СПТ та внесення коректив. (Гриценко, 2020)

З урахуванням узагальнених вимог до побудови соціально-психологічної технології означимо КСПТ підтримки освітніх реформ.

Комплексна соціально-психологічна технологія підтримки реформи освіти "КІТ-ПРО" є системою засобів реалізації модульного ігрового алгоритму, який задає зміст, тривалість, характер та порядок здійснення процедур взаємодії команди для дослідження і оволодіння положеннями реформи освіти з метою зростання рівня підтримки освітніх реформ. Ця мета реалізується в підвищенні рівня суб'єктності учасників освітнього процесу через зростання прихильності, проактивності, зацікавленості та причетності, - усвідомлення себе активними учасниками-суб'єктами освітніх змін.

На процесуальному рівні «КІТ-ПРО» є сукупністю зорієнтованих у часі засобів (методів, методик, технік, способів і прийомів) реалізації завдань послідовних етапів діяльності (модулів) через систему конкурсних задач з метою інтеріоризації закладених у змісті цінностей, положень та формування відповідного ставлення учасників до предмету діяльності (положень реформи).

Мета «КІТ-ПРО» як соціально-психологічної технології - привернення уваги громадськості до освітніх інновацій та забезпечення підтримки вчителями, учнями та їхніми батьками освітніх інновацій.

Надалі планується розглянути запропоновану КСПТ як одну із соціально-психологічних інтервенцій підвищення ролі сім'ї щодо освіти дітей, освітнього процесу та реформування освіти, зокрема. Для сімей соціально-психологічна технологія «КІТ-ПРО» може буде адаптованою і поданою не у формі Конкурсу, а у форматі батьківських шкіл. А отже, для наповнення відповідним змістом етапів КІТ-ПРО у даному організаційному форматі необхідно буде побудовано модель соціально-психологічних умов та визначено показники підвищення ролі сім'ї як носія громадської думки щодо реформування освіти; емпірично досліджено типи взаємодії сім'ї та школи

2.2. Організаційна рамка реалізації завдань КСПТ «КІТ-ПРО»

Реалізація завдань «КІТ-ПРО» здійснюється у формі модульного ігрового алгоритму «Конкурсу...», який включає 2 етапи.

Перший, відбірковий, етап містить сім модулів із завданнями за змістом реформи. Модульні завдання виконуються протягом тривалого заздалегідь визначеного часу. В кожному модулі «Конкурсу», окрім першого та підсумкового, команди-учасниці досліджують та опрацьовують один з аспектів концепції «Нова українська школа». Результати виконаних завдань подаються у вигляді сторінок Презентації та фотографій процесу і продуктів командної роботи. Приклади оформлення додаються до кожного модуля і кожного завдання окремо. Команди можуть перейти до наступного модуля

лише за умови виконання завдань попереднього.

На другому – фінальному – етапі команди узагальнюють та творчо опрацьовують підсумки відбіркових модулів. Фінал передбачає виступ команд зі своїми креативними презентаціями, визначення та оголошення переможців командної гри. Результатом відбіркового туру має бути презентація творчо опрацьованих надбань I-VII модулів.

Для проходження всіх модулів відбіркового туру звіти про виконання завдань надсилаються на електронну адресу Оргкомітету конкурсу (журі) не пізніше термінів, зазначених у Положенні (Положення..., 2019).

Зміст кожного з модулів доречно задавати у вигляді технологічних карток, які включають «кроки» (перелік модульних завдань) та детальний алгоритм виконання, який не виключає а, навпаки, заохочує їхнє творче за формою та змістом опрацювання.

Модуль I. Реєстрація команди / команд від закладу освіти

Кроки модуля:

- ❑ зібрати команду;
- обговорити й прийняти принципи роботи в групі; назвати команду
- ❑ і сформулювати девіз;
- ❑ заповнити реєстраційну картку команди; провести анкетування;
- ❑ оформити 1-2-гу сторінки Презентації;
- відправити на електронну адресу оргкомітету реєстраційну картку команди, 45-50 анкет, дві сторінки Презентації.

Впродовж усього Конкурсу учасники також можуть отримати додаткові бали за кожен модуль за фото команди в процесі виконання завдань.

Командна робота є одним з ключових інструментів організації роботи в сучасному світі. «Зібратися разом – це початок. Залишитися разом – це прогрес. Працювати разом – це успіх» (Генрі Форд). На основі загальних прагнень і цінностей, різнобічних поглядів, а також взаємодоповнювальних умінь в результаті взаємодії члени команди мають достатній потенціал для

накопичення ресурсів, організації більш продуктивної роботи під час виконання поставлених задач.

Зібрати робочі групи в межах освітніх закладів, з якими в подальшому співпрацюватимуть координатори проекту, ефективно використовуючи їх енергетичний, інтелектуальний і творчий потенціал в організації процесу формування позитивного ставлення щодо реформування загальної середньої освіти. Отже, участь у Конкурсі розпочинається із завдання *«Зібрати команду»*. Освітнім закладам, що виявили інтерес до Конкурсу, пропонується зібрати команду, одну або декілька (в залежності від кількості дітей, що навчаються в тій чи іншій школі та кількості бажаючих взяти участь у програмі). До складу команди мають увійти 10 осіб. Передбачається, що членами команди обов'язково мають бути 6 учнів, представники 5-11 класів (до однієї команди можуть входити учні різних класів), 2 педагоги та 2 батьків. Таке представництво команди створює сприятливі умови для учасників тріади у форматі рівноправного діалогу в процесі роботи над подальшими завданнями. Ідея співпраці в одній команді представників всіх трьох груп (дітей, вчителів та батьків) в межах одного закладу передбачає, з одного боку, відкрите й довірливе ставлення до самого Конкурсу, з другого боку, дозволяє донести ідею реформування зразу до усіх груп і розкрити можливості нової української школи власними зусиллями самих учасників, використовуючи їх різний досвід, сприйняття світу, відкритість до нового, дослідницький потенціал, креативність. Також така взаємодія забезпечує краще взаєморозуміння між представниками різних груп та різних поколінь, надає можливість розкритися, краще зрозуміти й побачити один одного, вибудувати ефективний діалог партнерства не лише на час проведення Конкурсу, а й, з урахуванням пролонгованості заходу, мати плідне підґрунтя для подальших комунікацій та співпраці, що вибудовуються на довірі й розумінні один одного.

Для результативності й ефективності роботи важливо встановити правила, що сприятимуть утворенню атмосфери відкритості, розкутості,

безпеки і комфорту для кожного й кожної з членів команди; забезпеченню демократичної дисципліни, тобто свідомого виконання певних правил, зрозумілих і добровільно прийнятих; налаштуванню на плідну роботу. Правила необхідно обговорити і встановити на самому початку. Правил повинно бути небагато, і вони мають бути прості, зрозумілі, легко здійсненими всіма учасниками.

Вправа «Обговорення і прийняття принципів роботи в команді» правова «точка входження» до Конкурсу, коли група і кожен учасник / кожна учасниця окремо приймають на себе зобов'язання по виконанню правил. На початковому етапі пропонується записати наступні принципи на великому аркуші паперу, роз'яснення до кожного принципу зачитати й обговорити, обов'язково прийняти кожен окремо.

Принцип 1 «Приходити вчасно»: дисциплінованість важлива не лише щодо себе, а й до інших людей, які поряд. Свобода – це усвідомлена необхідність, необхідність поважати право інших не втрачати час на очікування тих, хто приходить пізніше. Принцип 2 «Бути позитивними»: позитивне налаштування створює дружню безпечну атмосферу. Позитивне ставлення до себе й до інших веде до конструктивних рішень, запобігає конфліктам. Принцип 3 «Не критикувати»: відмінності у думках і позиціях часто вказують на різні точки зору щодо однієї й тієї ж самої реальності. Ніхто не знає істини, кожен знає лише її частину, при цьому частини ці різні. Але в суперечці людина схильна думати, що її думка єдина, правильна і найкраща. Поділ на правильне й неправильне породжує біполярне мислення й конфлікти, що заважають пошуку інших шляхів та вибору. Принцип 4 «Не перебивати. Говорити по черзі, говорити недовго й нечасто»: дбаючи за свою свободу, не слід забувати про свободу та права інших висловлюватися в комфортній атмосфері, встигнути сказати й почути думки інших. Принцип 5 «Активна добровільність»: кожна людина має право виконати вправу й під час виконання того чи іншого завдання присутні мають право пропонувати лише свою кандидатуру. Принцип 6 «Персоналізація»: говорити лише від свого

імені, адже помилково говорити, що «всі діти...», «всі люди...», «всі жінки...», «всі чоловіки...». Для цього необхідно було б опитати ВСІХ дітей, людей, жінок, чоловіків... і спитати, чи насправді вони так думають. Дотримання цього принципу допомагає людині уникати стереотипів у своєму мисленні, мовленні, діях, а також виявити стереотипність в інших людях. Принцип 7 «Конфіденційність»: цей принцип стосується дуже особистої інформації, яка могла бути оприлюднена під час обговорення в групі. Така інформація має залишитися лише у вашому колі і не виходити за її межі. Цей принцип стосується внутрішньої безпеки кожного й кожної. Принцип 8 Чутливість (чуйність, сенситивність) до різноманітності».

До принципів роботи в команді доцільно звертатися на початку кожної наступної зустрічі, проговорювати та приймати їх. Варіанти вправи для подальших сесій: повернути аркуш, щоб не було видно записаних принципів, і спробувати пригадати їх у групі; витягнути згорнуті папірці з надрукованими принципами, не називаючи, пояснити своїми словами, а команда спробує назвати цей принцип; те ж саме завдання, лише пояснити принцип за допомогою пантоміми. Також доцільно запропонувати ввести правило «відкритих долоньок»: якщо хтось із членів команди відчуває, що порушуються прийняті правила, він або вона піднімає відкриті долоньки й називає порушене правило.

Сформувати з групи різних за віком та поглядами людей команду та відчути командний дух. Цей крок модуля реалізовується через вправу «Назвати команду і сформулювати девіз», яка має на меті згуртувати новостворену команду і створити атмосферу для зародження командного духу. Опис вправи, що надсилається учасникам: «для вибору назви та девізу команди ви можете використати такий метод як «мозковий штурм». Має бути два окремих етапи – окремо для назви й окремо для девізу. *Правила мозкового штурму:* 1) беруть участь усі члени команди; 2) продовжується не менше 20 хвилин; 3) для коректності перебігу «штурму» потрібен ведучий, що нагадає правила, дає вступну інформацію, контролює дотримання правил, фіксує нові

ідеї та підводить підсумки (може бути координатор); 4) під час «штурму» висуваються різні, найфантастичніші, найнесподіваніші ідеї; 5) ідеї висуваються без зайвих розмірковувань і внутрішнього оцінювання їх реалістичності; 6) забороняється критикувати висунуті ідеї, навіть якщо вони видаються зовсім неприйнятними; 7) учасники можуть розвивати вже висунуті ідеї інших; 8) ведучий стежить за розвитком ідей і підкидає нові; 9) обговорити висунуті ідеї та обрати назву команди і девіз ті, що подобаються УСІМ членам команди».

Реєстраційна картка команди передбачає документальне підтвердження згоди команди прийняти участь у «Конкурсі...», а також надає необхідну інформацію про учасників й учасниць конкурсу, навчальний заклад та координатора команди.

Анкетування висвітлює актуальну ситуацію ставлення до предмета (положень освітньої реформи) учасників Конкурсу так й інших представників навчального закладу й батьківської спільноти (по 1 анкеті заповненій членами команди (загалом 10 анкет), 20 анкет від інших учнів школи, 10 – від батьків і 5-10 – від вчителів вашого закладу. Загальна кількість анкет від команди 45-50 штук).

Презентація: перша сторінка – це назва і девіз команди (Рис. 5), друга – презентація команди й навчального закладу: лідер і члени команди, назва закладу освіти, область, координатор, номер телефону й e-mail (Рис. 6).

Назва команди
Девіз команди

Рис. 5 Зразок оформлення першої сторінки Презентації

Лідер команди:
Члени команди:
Назва закладу освіти:
Область:
Прізвище, ім'я та телефон координатора :
E-mail:

Рис. 6 Зразок оформлення другої сторінки Презентації

Модуль II. Розуміння поняття «реформа» та її необхідності для змін у суспільстві

Даний модуль присвячений розумінню самого поняття «реформа» та усвідомленню того, що питання впровадження реформи має не лише технічний бік, це, в першу чергу, розуміння процесів її впровадження та суспільне сприйняття, а також активної підтримки громадською думкою. Тільки в такому випадку реформи матимуть силу для позитивних змін і даватимуть очікуваний результат.

Кроки модуля:

- обговорити й прийняти принципи; з'ясувати, що таке реформа та
- за результатами оформити сторінку Презентації;
- сформулювати відповідь на питання «Коли реформи корисні»;
- підготувати командне есе на тему «Реформа в освіті».

Напрацювання за даним модулем мають бути представлені на трьох сторінках Презентації від команди: кожне завдання або вправа – сторінка Презентації (Рис. 3, 4 і 5).

Вправа «Що ми вкладаємо в зміст поняття «реформа». Вправа складається з трьох етапів: методом «мозкового штурму» фіксуються (але не обговорюються) усі думки щодо слова «реформа», які з'являються у кожного учасника команди; наступний етап передбачає обговорення усіх відповідей і вибір найбільш влучних, на погляд команди тверджень; на завершальному етапі необхідно сформулювати власне командне визначення феномену «реформа».

Вправа «Коли реформи корисні». Методом опитування однокласників, батьків, вчителів, друзів зібрати аргументи ПРОТИ будь-яких реформ і нововведень, з яких необхідно обрати 6, на думку команди, найбільш розповсюджених. Провести «мозковий штурм» щодо кожного аргументу «проти» та підібрати по 3 контраргументи на користь реформ і нововведень. Результат роботи оформити в сторінку Презентації, де будуть представлені

шість обраних аргументи проти і контраргументи до кожного з них.

Завдання підготувати командне есе на тему «*Реформа в освіті*». Обговорити у команді питання «Для чого проводяться реформи в освіті?». Висновок обговорення сформувати у невеличкий твір обсягом до 0,5 друкованої сторінки (уся команда пише лише ОДИН командний).

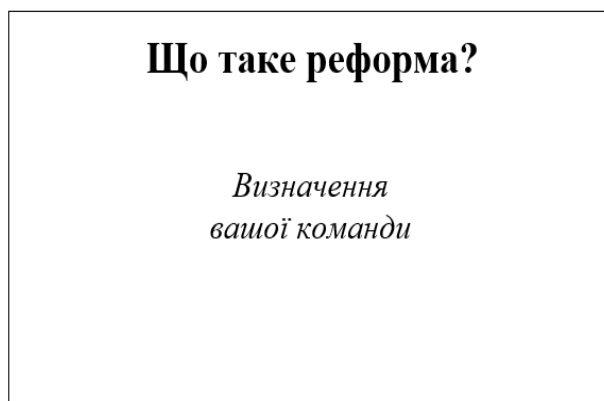

Рис. 7 Зразок оформлення третьої сторінки Презентації

Реформи в сучасному суспільстві	
<i>Аргументи проти:</i>	<i>Контраргументи:</i>
1...	1...
2...	2...
3...	3...
4...	4...
5...	5...
6...	6...

Рис. 8 Зразок оформлення четвертої сторінки Презентації

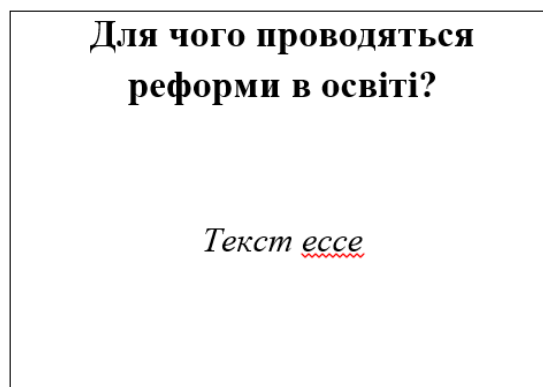

Рис. 9 Зразок оформлення першої сторінки Презентації

Модуль III. Усвідомлення важливості впровадження реформи, її потенціалу для побудови психологічно комфортного шкільного середовища.

Сумісний пошук шляхів співпраці між учнями, батьками та вчителями.

Даний модуль присвячений актуалізації вміння критичного мислення для аналізу проблем впровадження і підтримки громадськістю 12-річної школи та усвідомленню мети створення нового освітнього середовища для

сприяння всебічному розвитку особистості. Під час роботи над завданнями модуля учасники мають зрозуміти, що зміни запропоновані освітньою реформою слугуватимуть тому, щоб школа у новому форматі стала простором для такого розвитку, простором навчання, спілкування, взаємодії, спільної діяльності учнів, вчителів та представників місцевої громади, а також виявити для себе переваги педагогіки партнерства.

Кроки модуля:

- обговорити й прийняти принципи роботи в групі;
- з'ясувати позицію представників місцевої громади щодо зміни структури середньої школи та проаналізувати одержану інформацію;
- дослідити шкільне середовище та знайти можливості для створення у ньому психологічного комфорту для дитини;
- зрозуміти потенціал взаємодії та співпраці між учнями, батьками та вчителями;
- результати за даним модулем подати на трьох сторінках Презентації: кожне завдання – сторінка Презентації.

Перше завдання модуля: *зібрати й обговорити інформацію щодо змін у структурі нової української школи*, де «12-річна школа має розподіл на три рівні: початкова освіта, базова середня й профільна освіта. Доцільно попередити команди, що на виконання даного завдання необхідно кілька днів. Отже, вони мають це врахувати, щоб встигнути виконати всі завдання модуля.

Алгоритм роботи.

На першому етапі відбувається збір інформації: кожен учасник з команди протягом наступних одного-двох днів виступає в ролі журналіста, збираючи **аргументи ПРОТИ 12-річного навчання**. Всі відповіді необхідно записувати на листочок. Мета завдання – методом опитування отримати відповіді-аргументи проти 12-річного навчання всіх учасників освітнього процесу – однокласників, батьків, вчителів, друзів.

Другий етап передбачає опрацювання отриманої інформації: команда

має провести дискусію, під час якої обрати 3 ті твердження, які, на погляд учасників, найбільше гальмують процес позитивного прийняття нововведення. Записати ці аргументи з правої сторони фліпчарту. Обговорити кожне висловлювання більш детально, підбираючи **по 3 контраргументи на користь 12-річного навчання**. Записати їх на великому аркуші з лівої сторони навпроти відповідних аргументів «проти».

Третій етап: переглянути ще раз всі контраргументи і визначити 5-7 переваг 12-річної шкільної освіти. Записати їх на папері для фліпчарту під аргументами й контраргументами.

Четвертий етап присвячений оформленню результатів роботи команди на сторінці Презентації, де мають бути подані 3 зафіксовані на фліпчарті аргументи проти 12-річного навчання, контраргументи до них і переваги 12-річної освіти (Рис. 6). Кількість сторінок Презентації може бути збільшена. Головне, щоб були представлені результати за кожним завданням.

За освітньою реформою «школа – це місце, де діти мають психологічний комфорт і можливість спробувати себе у різних видах діяльності». Тож друге завдання модуля: *дослідити специфічні характеристики та можливості школи, до якої дотичні учасники заходу*.

Алгоритм роботи для команди:

1. Уявіть приміщення й прилеглу територію своєї школи й обговоріть, які зони психологічного і побутового комфорту **вже є у ВАШІЙ школі**.

2. Подумайте, що **ВИ**, як учні цієї школи, вчителі й батьки, можете з урахуванням всіх наявних ресурсів **зробити** для підвищення такого комфорту, які кроки по удосконаленню освітнього простору для комфортного навчання та перебування у школі за таким планом:

- А) Художнє рішення шкільної будівлі;
- Б) Колористика освітнього простору;
- В) Меблювання освітнього простору;
- Г) Дизайн інтер'єрів приміщень вашої школи;
- Д) Оформлення пришкільної території: зонування та ландшафт.

Будьте креативні, дозвольте собі пофантазувати, створіть школу, до якої будете поспішати на навчання і на роботу. Школу, яка викликатиме у вас посмішку задоволення й гордість.

3. Оберіть картинки з журналів або зобразіть схематично (можна комбінувати: частина з журналів, частина власних малюнків), що відповідатимуть уявленню вашої команди про зони психологічного і побутового комфорту (*1 зона – 1 картинка*).

4. Підготуйте презентацію вашого проєкту, де один або декілька слайд обов'язково будуть присвячені першим крокам по реалізації запропонованих змін. Найцікавіша пропозиція та, де непотрібні додаткові кошти, а достатньо лише ваших зусиль і громади. Наприклад: облаштування пришкільної ділянки.

6. Домовтесь про загальні збори у школі та презентуйте ваш проєкт учням, вчителям і батькам.

7. Отримайте зворотній зв'язок у вигляді обговорення ваших пропозицій: що цікаво – що ні; що реально сьогодні – для чого потрібен час через залучення додаткових коштів; додаткові пропозиції. Не переймайтесь через критику, вислухайте всі пропозиції та спробуйте дійти консенсусу з найважливіших, на ваш погляд, питань.

8. Перегляньте ще раз вашу презентацію і, з урахуванням зауважень і пропозицій, складіть план з 1-3 реальних пунктів удосконалення освітнього простору вашої школи вже сьогодні.

9. Звіт за даним завданням передбачає одну або декілька сторінок загальної Презентації (Рис. 7), де будуть представлені вже існуючі зони психологічного і побутового комфорту, пропозиції по удосконаленню й освітнього простору рідної школи вже сьогодні.

Останнє завдання третього модуля направлене на *розуміння цінності педагогічного партнерства*, як процесу, де учні, вчителі та батьки об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними та зацікавленими односторонніми, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат

Алгоритм роботи для команди:

1. Проведіть попередній етап з вилучення думок методом «мозкового штурму». Щодо розуміння учасниками слова «партнерство». Відповіді учасників і учасниць занотовуються на аркуші для фліпчарта. Обговорити всі пропозиції та обрати 5 найбільш влучних, на думку команди, тверджень, що розкривають це поняття.

2. Обдумати, обговорити й запропонувати 5 проєктів для школи або громади, що будуватимуться на основі партнерської взаємодії учнів, учителів та батьків (при можливості задіяти і представників громади та адміністрації).

3. Результати оформити як частину Презентації (Рис. 8), де висвітлено 5 тверджень щодо поняття «партнерство» і 5 проєктів (достатньо назви і мети).

У нашій школі ми вчимося 12 років	
<i>Аргументи проти:</i>	<i>Контраргументи:</i>
1...	1...
2...	2...
3...	3...
<i>Переваги 12-річчя:</i>	
1...	
2...	
3...	
4...	
5...	

Рис. 10 Зразок оформлення шостої сторінки Презентації

Школа, де діти мають можливість спробувати себе у різних видах діяльності	
ВЖЕ Є У НАШІЙ ШКОЛІ	МОЖЕМО ЗРОБИТИ І ЗРОБИМО
«назва зони», призначення	«назва зони», призначення
«назва зони», призначення	«назва зони», призначення
«назва зони», призначення	«назва зони», призначення

Рис. 11 Зразок оформлення сьомої сторінки Презентації

(* - картинка з Інтернету, або власний малюнок)

Партнерство у нашій школі	
<i>Що таке партнерство?</i>	<i>Проекти партнерства:</i>
1...	1...
2...	2...
3...	3...
4...	4...
5...	5...

Модуль IV. Усвідомлення та прийняття вже існуючих змін.

Даний модуль присвячений дослідженню та аналізу змін, які вже відбулися у власній школі завдяки освітній реформі та виявленню позитивних тенденцій.

Кроки модуля:

- обговорити й прийняти принципи роботи в групі;
виявити зміни, які вже відбулися у початковій школі в наслідок
- освітній реформі;
з'ясувати, які передбачені реформою можливості для творчого і
- відповідального вчителя;
- провести анкетування (45-50 анкет від команди);
результати за даним модулем подати на двох сторінках
Презентації: вправа або окреме завдання – сторінка Презентації.

Вправа *«Шлях перших чотирьох років від гри до почуття відповідальності й самостійності»*. Методи, що використовуються під час виконання, – екскурсія до початкової школи, порівняння досвіду, обговорення та ілюстрація.

Алгоритм роботи для команди.

Перший етап: екскурсія до початкової школи. Метою даного заходу є порівняння досвіду під час навчання у початковій школі в минулому (власний досвід і спогади) і враження від початкової ланки нової української школи. Учасникам запропонувати взяти з собою аркуші паперу й ручки, щоб вони могли зафіксувати найбільш суттєві відмінності.

Другий етап: обговорити свої враження щодо нововведень, порівняти з власним досвідом навчання у початковій школі, ще раз переглянути свої записи і сформулювати від 3 до 5 характерних рис, що розкривають сутність початкової освіти НУШ.

Третій етап: створити емблему, яка б, на думку команди, могла б

служити символом початкової школи. Напрацювання групи слід оформити у вигляді сторінки Презентації (Рис. 9).

Наступним завданням модуля – з'ясувати зміст тези *«вчитель української школи володітиме академічною свободою, він є творчим і відповідальним»*.

Алгоритм роботи для команди.

Перший етап – взяти інтерв'ю у вчителів початкової школи. Під час інтерв'ю з'ясувати, що означає академічна свобода і якими якостями має володіти сучасний вчитель Нової Української Школи. Записати від 12 характеристик.

На другому етапі учасники мають обговорити інтерв'ю у команді й занотовані характеристики. Впродовж дискусії необхідно обрати 5-6 найбільш вагомих характеристик, з якими погоджуються усі учасники команди.

Наступний етап роботи – підібрати з Інтернету або намалювати самостійно 5-6 картинок (можна комбінувати: частина з Інтернету, частина власних малюнків), що відповідатимуть обраним командою характеристикам вчителя Нової Української Школи (1 характеристика – 1 картинка). Завершальним етапом є оформлення сторінки Презентації (Рис. 10).

Метою завдання *«Провести анкетування»* є виявлення змін, які відбулися в поглядах і ставленні від початку Конкурсу в активних (членів команди) і пасивних учасників (спостерігачів: а саме учнів, вчителів та батьків). Анкети мають бути підготовлені (зразок анкети Додаток) і відправлені учасникам. Пояснення до завдання: роздрукувати анкети за кількістю, зібрати інформацію, сфотографувати і відправити за вказаною електронною адресою. Від команди має бути: по 1 анкеті заповненій членами команди (загалом 10 анкет), 20 анкет від інших учнів школи, 10 – від батьків і 5-10 – від вчителів закладу. Загальна кількість анкет від команди 45-50 штук.

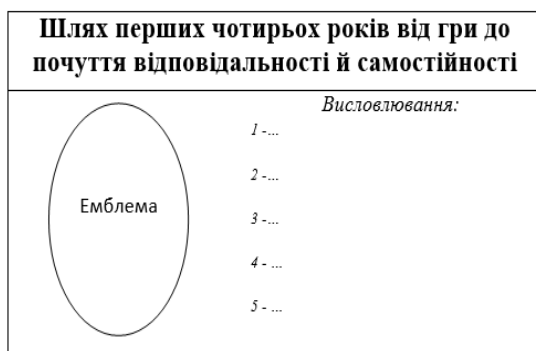

Рис. 12 Зразок оформлення дев'ятої сторінки Презентації

Рис. 13 Зразок оформлення десятої сторінки Презентації
 (* - картинка з Інтернету, або власний малюнок)

Модуль V. Дослідження можливостей, які передбачає освітня реформа для учнів базової середньої школи

Метою даного модуля є створення умов, за яких учасники команди зможуть проаналізувати зміни, що відбуватимуться у базовій середній школі і як особистісно-орієнтована модель освіти, в основі якої реалізується принцип дитиноцентризму, впливатиме на розвиток гармонійної особистості дитини, усвідомити як врахування прав дитини, її здібностей, потреб і інтересів сприятимуть максимальному її саморозкриттю і усвідомленню своєї неповторності й особливості. Усвідомлення особистого ресурсу і відповідальності щодо впровадження реформи.

Кроки модуля:

- обговорити й прийняти принципи роботи в групі;
дослідити можливості, які надаватиме середня базова школа для
 - самовизначення;
 - виявити потенціал академічного простору власної школи;
з'ясувати перспективи врахування потреб, інтересів та вікових особливостей учнів для подальшого їх професійного та
 - особистісного становлення;
- результати за даним модулем подати на двох сторінках

Презентації: кожне завдання – сторінка Презентації.

Завдання *опрацювати тезу освітньої реформи – «Згідно освітньої реформи 5-9 класи – це час для самовизначення учня, де є обов'язкові предмети та предмети за вибором учня».*

Алгоритм роботи для команди.

Перший етап – побачивши зміни у початковій школі, спробуйте уявити яким може бути і буде навчання у вашій школі протягом 5-9 класів. Обговоріть, що саме має дати цей етап навчання дитині, для її подальшого особистісного та професійного самовизначення у майбутньому. Фіксуйте всі відповіді на листочку паперу.

З обговорення обрати 3-5 найбільш влучних тез, що, на погляд команди, характеризують 5-9 класи Нової Української Школи;

Другий етап – створити емблему, яка б відтворювала бачення учасників команди цього періоду і могла слугувати символом освіти 5-9 класів.

Третій етап – оформити 11-ту сторінку Презентації за зразком (Рис. 11).

Завдання модуля: *дослідити можливості вашої школи щодо позиції реформи «Школа як академічний простір освітніх технологій».*

Алгоритм роботи для команди.

Перший етап – почніть з короткого обговорення того, що учасники й учасниці вашої команди розуміють під поняттям «освітні технології» та сформулюйте коротко його визначення.

Другий етап – огляньте територією вашої школи. Поміркуйте й обговоріть, які сучасні технології і підходи до навчання для сучасного освітнього простору **вже є у ВАШІЙ школі.**

Третій етап – подумайте, що **ВИ**, як учні цієї школи, вчителі й батьки, можете з урахуванням всіх наявних фінансових, технічних, територіальних, людських і внутрішніх особистих (натхнення й бажання) ресурсів запропонувати **ВАШІЙ ШКОЛІ** зробити **ЩЕ.**

Четвертий етап – підібрати з Інтернету або намалювати самостійно картинки (можна комбінувати: частина з Інтернету, частина власних

малюнків), які відповідатимуть обраним вашою командою сучасним технологіям і підходам (1 технологія – 1 картинка).

П'ятий етап – за результатами роботи команди підготувати сторінку Презентації за зразком (Рис. 12).

Завдання – *обміркуйте й обговоріть тезу освітньої реформи «Середня школа враховує можливості учня: організм не сприймає більше, ніж відведено природою для його віку».*

Алгоритм роботи для команди.

Перший етап – почніть з короткого обговорення того, що учасники й учасниці команди розуміють під поняттями «можливості людини» і «можливості учня».

Другий етап – методом мозкового штурму з'ясуйте, який зміст учасники й учасниці команди вкладають у твердження зазначене в концепції НУШ, що школа буде враховувати потреби, інтереси та можливості учня / учениці? Визначте яким чином це впливатиме на нього або неї?

Третій етап – подумайте і запишіть 10 тез-рекомендацій щодо втілення зазначеного положення Концепції, по одному від кожного учасника / кожної учасниці. Оформіть сторінку Презентації (Рис. 13).

5-9 класи – це час для самовизначення учня	
Емблема	Висловлювання:
	1 - ...
	2 - ...
	3 - ...
	4 - ...
	5 - ...

Рис. 13 Зразок оформлення одинадцятої сторінки Презентації

Освітні технології це – ...	
ВЖЕ Є У НАШІЙ ШКОЛІ	ЩО МОЖЕ ЗАПРОПОНУВАТИ
«назва зони», призначення	«назва зони», призначення
«назва зони», призначення	«назва зони», призначення
«назва зони», призначення	«назва зони», призначення

Рис. 14 Зразок оформлення дванадцятої сторінки Презентації (* - картинка з Інтернету, або власний малюнок)

Середня школа буде враховувати потреби, інтереси та можливості кожного учня
<i>10 тез-рекомендацій:</i>
1...
2...
3...
4...
5...
6...
7...
8...
9...
10...

Рис. 15. Зразок оформлення тринадцятої сторінки Презентації

Модуль VI. Дослідження можливостей, які передбачає освітня реформа для учнів профільної середньої школи. Усвідомлення ролі школи у розбудові громади

Метою даного модуля є створення умов, за яких учасники команди зможуть проаналізувати зміни, що відбуватимуться у профільній середній школі; актуалізація вміння критичного мислення для аналізу проблем впровадження і підтримки громадськістю 12-річної школи.

Кроки модуля:

- обговорити й прийняти принципи роботи в групі;
 - визначити можливості, які надаватиме профільна середня школа для професійного самовизначення;
 - дослідити як школа впливає на формування моральних та духовних цінностей особистості;
 - з'ясувати перспективи збільшенні частки проектної командної і групової діяльності;
 - рефлексія;
- результати за даним модулем подати на чотирьох сторінках Презентації: кожне завдання – сторінка Презентації.

Завдання опрацювати тезу «Згідно освітньої реформи останні три роки школи – це перша професія у майбутньому».

Алгоритм роботи для команди.

Перший етап – побачивши зміни у початковій школі та уявивши вже

яким може бути навчання протягом 5-9 класів, спробуйте спрогнозувати ті можливості що буде давати профільне навчання у вашій школі протягом останніх трьох років. В процесі дискусії обрати від 3 до 5 найбільш влучних тез, що, на погляд команди, характеризують 10-12 класи Нової Української Школи.

Другий етап – створити емблему, яка б відтворювала бачення команди цього періоду і могла слугувати символом освіти 10-12 класів.

Третій етап – оформити 14-ту сторінку Презентації за зразком (Рис. 16).

Завдання *пояснити твердження «Школа – це осередок суспільства з духовними і моральними цінностями».*

Алгоритм роботи для команди.

Перший етап – обговорити у команді питання щодо того як може школа вплинути і впливає на формування моральних цінностей та стати духовним осередком. А також, які саме цінності кожен учасник і кожна учасниця освітнього процесу (учні, вчителі, батьки тощо) має застосовувати у школі, для комфортного перебування кожного і кожної. Висновок обговорення сформувані у невеличкій твір обсягом до 0,5 друкованої сторінки (уся команда пише лише **ОДИН** командний). Представити твір на п'ятнадцятій сторінці Презентації (Рис. 17).

Завдання *дослідити можливості навчання при збільшенні частки проектної командної і групової діяльності.*

Алгоритм роботи для команди.

Проведіть попередній етап роботи, який полягає у вивченні думок стосовно того, як впливатиме і на що саме збільшення частки проектної командної і групової діяльності.

Другий етап – під час командного обговорення оберіть 6 тверджень, які є ключовими на погляд вашої команди.

Третій етап – вправа «Валіза». Кожен учасник і кожна учасниця групи мають на листочку написати розбірливо висновок: чого ВИ навчилися, працюючи у команді, й що нового зараз у собі ВИ особисто відчуваєте й

візьмете із собою після цього Конкурсу як досвід (Одне, максимум два речення). Розкладіть ці листочки й сфотографуйте для оформлення сторінки презентації.

Можете оформити ваше напрацювання за цим завданням будь-яким іншим способом, але завдання стосується всіх членів команди і це має відобразитися у Презентації.

Четвертий етап – оформити 16 і 17-ту сторінку Презентації за зразком (Рис. 18, 19).

Останні три класи нашої школи – це перша професія у майбутньому	
Емблема	<i>Висловлювання:</i>
	1 - ...
	2 - ...
	3 - ...
	4 - ...
5 - ...	

Рис. 16 Зразок оформлення чотирнадцятої сторінки Презентації

Школа – це осередок суспільства з духовними і моральними цінностями
<i>Текст <u>есе</u></i>

Рис. 17 Зразок оформлення п'ятнадцятої сторінки Презентації

Що нам дає проектна командна і групова діяльність
<i>Переваги:</i>
1 ...
2 ...
3 ...
4 ...
5 ...
6 ...

Рис. 18 Зразок оформлення шістнадцятої сторінки Презентації

«Валіза» Чого навчилися і що візьmemo з собою
Фото

Рис. 19 Зразок оформлення сімнадцятої сторінки Презентації

Модуль VII. Заключний

Кроки модуля:

обговорити й прийняти принципи роботи в групі;

?

обговорити й підготувати остаточний варіант Презентації для
? участі у півфіналі;

провести анкетування (по 1 анкеті заповненій членами команди (загалом 10 анкет), 20 анкет від інших учнів школи, 10 – від батьків і 5-10 – від вчителів закладу. Загальна кількість анкет від команди 45-50 штук).

Організація роботи експертів:

Критерії експертної оцінки модулів відбіркового етапу

Критерії оцінки	Максимальний бал
Формальні:(заповнюється а за фактом надходження матеріалів)	3
Своєчасність	1
Активність та швидкість виконання (за 5 днів і раніше)	2
Виконання завдань	
Змістовні характеристики	5
Відповідність тематиці	1
Глибина чи поверховість розкриття питання	1
Оригінальність підходу	1
Влучність висловлювання	1
Якість оформлення	1
Анкетування	2
Наявність анкет, незалежно від кількості	1
Відповідність завданню	2
Есе	2
Наявність	1
Оригінальність, глибина розкриття	2
Фото виконання завдань	2
Наявність	1
Відображують зміст завдання	2
Власний варіант принципів (правил роботи команди)	2
Наявність	1
Власний варіант принципів	2

* Додаткові бонуси за виконання завдань	9
Модуль 3 (завдання 3 -слайд 7) – за творчість, оригінальність, доступність зон	3
Модуль 3 (завдання 4 - слайд 8) – за проведення одного із заходів (партнерство) , підкріпленого фото чи відео	3
Модуль 5 (слайд 12) – за оригінальність освітніх технологій	3

3. Забезпечення зворотного зв'язку в технології «КІТ-ПРО».

Для тих соціально-психологічних технологій, які в процесі діалогічної взаємодії сприяють «перетіканню» членів спільноти від негативного і байдужого ставлення, пасивності - в бік прийняття, самовираження і дієвої участі в процесі змін, до збільшення відчуття причетності, характерно наступне:

дозволяють чи сприяють виявленню переваги новації над існуючим;

мають високий ступінь відповідності і сумісності прийнятим цінностям і досвіду педагога;

дозволяють осмислити складність і доступність цілей оволодіння новаціями, їм властива «подільність», тобто можливість поетапного введення нововведень і поступової оцінки результатів;

комунікаційна наочність (можливість зрозуміло описати корисність і вигоду від застосування інновації).

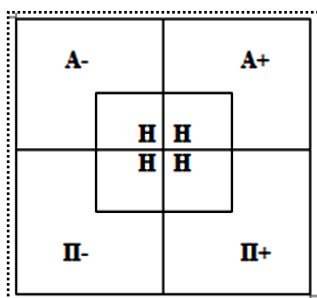
Важливо пам'ятати, що інновації, корисність яких може бути оцінена матеріально, часто здаються на перший погляд більш привабливими, ніж інновації, спрямовані на справжнє, якісне поліпшення системи. Останнє ще потребує унаочнення і розуміння віддаленості результату і неповної передбачуваності наслідків. Прикладом може слугувати соціально-психологічна технологія КСПТ «КІТ-ПРО» за рахунок впровадження якої планувалося створення простору діалогічної взаємодії учасників освітнього процесу з метою забезпечення ефективної підтримки вчителями, учнями та

їхніми батьками реформ загальної середньої освіти (Гриценко, Капустюк & Юрченко, 2019).

3.1. Експрес-діагностика оцінки типів ставлення до освітніх реформ.

Суть технологізації в забезпеченні підтримки педагогами реформи середньої освіти як активно-позитивного ставлення полягає в забезпеченні відтворюваних, структурованих процедур, які мають певну гарантовану ефективність. Для релевантного застосування соціально-психологічних технологій, своєчасного коригування їх процесуальних характеристик, змістового наповнення, застосовуваних методик тощо потрібен ергономічний інструмент, який би дозволив оперативно відстежувати головні ефекти його впровадження. В якості такого інструменту може слугувати авторська експрес-методика на основі моделі оцінки типів ставлення до освітніх реформ.

Спираючись на вищевикладені підходи та розроблені нами раніше моделі «ставлення до здоров'я» (Гриценко, 2010), «ставлення до праці», ми виокремлюємо типи ставлення до реформування системи освіти (освітніх змін /інновацій) за двома показниками-векторами: емоційним – (негатив – «заперечення-неприйняття» / позитив-«прихильність, схвалення, що характеризує прийняття») і дієвості («пасивність-активність»). І пропонуємо в якості інструмента визначати тип ставлення за модальністю (позитивне, негативне, нейтральне) і за активністю (дієвістю) – активне, пасивне. Кожен з цих показників може варіюватись від одного полюса до протилежного, формуючи п'ять основних типів ставлення. Ця модель має кілька полів, які охоплюють всю множину ставлень окремих суб'єктів, розбиваючи її на відносно гомогенні групи: «А+», «П+», «П-», «А-», «Н=»

Типи ставлення:

- (А+) - активно-позитивне ставлення
- (П+) - пасивно-позитивне ставлення
- (Н=) - нейтральне ставлення (байдуже)
- (П-) - пасивно-негативне ставлення
- (А-) - активно-негативне ставлення

Рис. 1. Модель оцінки типу ставлення до освітніх реформ

Модель дуже ергономічна і дозволяє в експрес-режимі визначити характеристики ставлення спільноти, групи чи окремої особи, щодо якої застосовуватиметься та чи інша технологія, і відстежувати викликану цим застосуванням динаміку. На її основі можна планувати індивідуальні завдання щодо представників кожної з груп та диференційовані для динамічних типогруп в цілому.

Модель полегшує елевачію учасників того чи іншого заходу чи процедури. Так, навіть затятий ретроград може отримати мотивуючий бонус – підтримку за «активність» і в чомусь перестати конкурувати, а стати в один ряд з активістом і новатором, схилиючись до конструктивного діалогу. Вона дозволяє зробити процес оцінки/самооцінки ставлення до змін гнучким, бо вириває людину із шаблонної «ролі»,

виявляючи різні аспекти позиції (протягом однієї зустрічі, до та після діяльності, на певному відрізку часу), унаочнюючи переміщення по «полях», тому її застосування може дозволити вивести особу із стану навченої безпорадності та запустити процес змін.

Наявність такої типізації дає можливість добору релевантних потребам конкретної спільноти соціально-психологічних технологій, і, якщо тільки з певних причин не ставилась зовсім інша мета, може суттєво збільшити число прихильників реформ. Дана модель дозволяє в плануванні соціально-психологічних технологій та відстеженні їх ефективності послідовно слідувати розумінню підтримки реформ як «активно-позитивного», дієвого ставлення. Все це дозволяє вирішити питання релевантності соціально-психологічної технології, тобто відповідності особливостям ставлення до освітніх реформ тієї групи, спільноти, щодо якої вона застосовується. *Адже основною ідеєю КСПТ «КІТ-ПРО» був пошук можливостей переходу освітян з позиції об'єкта реформування до позиції активного суб'єкта, рівноправного*

учасника та співавтора реформ.

3.2 Веб-анкета ставлення учасників освітнього процесу до окремих напрямів реформи «НУШ»

Для кількісної оцінки впливу пролонгованої інтерактивної гри на ставлення учасників до реформи освіти анкетування членів команд проводиться до, у процесі та після проведення конкурсу. Доречним, огляду на специфіку формування ставлень, може бути і відтерміноване постопитування (через півроку-рік). Зауважимо, що коли ставлення на континуумі прихильності («позитивне-негативне») не показують значущої динаміки, саме додавання показника дієвості («активності–пасивності») дозволяє відстежити якісні зрушення в бік підтримки в характері ставлення учасників освітнього процесу до реформи освіти.

Анкета побудована за принципом активізуючих опитувальників. І ряд послідовних запитань дозволяють запуснути та посилити рефлексивні процеси, краще усвідомити суть і власне ставлення до змісту та процесу реформування освіти.

Питання №№ 1, 2, 3, 6, 7, 9 є основними, оскільки відповідають сформованим критеріям ефективності КСПТ. За потреби відстеження проміжних результатів і динаміки змін може використовуватись редукований варіант анкети, що включає лише ці питання (з чи без №9). Відповіді дозволяють отримати показники відповідності результатів КСПТ заявленій меті.

Деяка надлишковість в проектуванні питань веб-анкети обумовлена тим, що навіть процедура зворотного зв'язку в КСПТ «КІТ-ПРО» не є простим процесом вимірювання, а несе додаткову функцію. Питання основної частини №№ 4, 5, 8 і частково № 9 розширюють контекст рефлексивних оцінок і полегшують роботу в модулях, сприяють осмисленню та формуванню ставлень, дають матеріал для групових дискусій.

Авторська веб-анкета реалізується на основі гугл-форми (або, за потреби, в паперовому варіанті) і дозволяє отримати наступні вимірювані

показники:

- 1) ставлення до реформи в цілому (5 типів за двома показниками: позитивність (прихильність) і активність (дієвість);
- 2) ставлення до окремих положень реформи (12-річне навчання, профільне навчання, партнерство, ранкові зустрічі, відміна домашніх завдань в початкових класах чи інші – за 5 типами);
- 3) особиста зацікавленість в реалізації освітньої реформи;
- 4) оцінка особистої готовності до впровадження реформи (додатково - характеристика змісту власної готовності-неготовності - як допоміжне питання);
- 5) оцінка готовності навчального закладу (функціональне питання, як привід для обговорення в ході занять та непряма оцінка ефективності впровадження реформ);
- 6) довіра до реформ, оцінка динаміки очікувань щодо реформ (рейтинг очікувань, оцінка реалізації позитивних і негативних очікувань);
- 7) оцінка динаміки відчуття причетності (від «не відчуваю» - до «почуваюсь причетним, відповідальним і активно дію») – наявність і дієвість, висока причетність передбачає активність і наявність внутрішнього локусу контролю (ВЛК) щодо участі в реформуванні - особистої відповідальності);
- 8) оцінка характеру підтримки різними інституціями (на континуумі «перешкода-нейтраль-підтримка» - через шкалу тверджень) – відображає також локус покладання відповідальності (застосовується як функціональне «активізуюче» питання і матеріал для подальшого обговорення);
- 9) усвідомлення наявності та характеру особистого ресурсу в реалізації освітніх змін (від розуміння до готовності діяти).

Для учасників Конкурсу передбачена додаткова *Анкета зворотного зв'язку*. В Гугл-формі вона реалізована як додаток до основної веб-анкети, котрий відкривається у лише при виборі відповіді “так” на питання “Чи є ви

членом команди...". Ця анкета (ч.2) дає можливість дослідити наступні параметри: мотивація участі, ставлення оточення до участі в Конкурсі, рейтинг ефектів етапу обговорення принципів (правил) роботи групи, самооцінка впливу різних модулів та окремих завдань на ставлення до реформи та інші аспекти, наявність змін і характер зміни взаємодії в команді, запити учасників експерименту до психологічної служби, пропозиції та зауваження до змістових та процедурних аспектів Конкурсу.

Веб-анкета вивчення ставлення учасників освітнього процесу до окремих напрямів реформи НУШ.

***Інструкція:** Шановний респонденте! Дайте, будь ласка, відповіді на питання стосовно окремих аспектів Реформи загальної середньої освіти, як вони проявлені у життєдіяльності вашого закладу освіти, та вашого ставлення до вказаних положень.*

***Зверніть увагу,** що деякі таблиці мають горизонтальну прокрутку (треба протягнути повзунок), а відсутні у переліку відповіді, якщо такі є, ви можете дописувати в додаткових полях майже після кожного запитання.*

Анкета містить 2 розділи:

1 - загальний (після відповіді "НІ" на запитання №15 про членство в Команді, заповнена форма надсилається або повертається на початок для доопрацювання, якщо є пропущені обов'язкові поля);

2 - додатковий - для членів Команди (після відповіді "ТАК" на запитання №15 про членство в Команді здійснюється перехід до Розділу II)

ЧАСТИНА 1.

Ел. адреса _____ (потрібна програмі для надсилання респонденту відповіді про надходження форми та як ідентифікатор для знеособленого кодування на випадок повторного опитування)

Оберіть із списку назву команди, яка проводить опитування (випадний список):

1. Команда 1
2. Команда 2
3.
- N. Команда N

Назва навчального закладу, в якому проводиться опитування

Інтерв'юер (хто проводить опитування) _____

1. Визначте Ваше ставлення до реформи Нової української школи

A+ (позитивне, активне)

П+ (позитивне, пасивне)

П- (негативне, пасивне)

A- (негативне, активне)

H= (нейтральне)

В (важко відповісти)
 ВАШ ВАРІАНТ за потреби _____

2. Які з ознак Нової української школи ви вважаєте найважливішими? (оберіть 4 варіанти)

- а) освіта для життя;
- б) партнерство між вчителем, учнем і батьками;
- в) навчання окремо для хлопців і дівчат;
- г) корпоративна форма одягу для вчителів і учнів;
- д) автономія школи;
- е) вільне відвідування учнями уроків;
- ж) сучасне освітнє середовище;
- з) додаткові платні освітні послуги для учнів

3. Ваше ставлення до таких освітніх інновацій (на час опитування)

Інновація	активно підтримую	загалом позитивне	нейтральне	не подобається, але й не критикую	різко негативне, всім про це кажу	відмінив (ла) би
а) запровадження 12-річного терміну навчання						
б) запровадження профільного навчання у старшій школі						
в) відміна домашніх завдань в початкових класах						
г) ранкові зустрічі						
д) партнерство						

Ваш коментар (за потреби) _____

4. Наскільки Ви на сьогодні особисто зацікавлені у розвитку освітньої реформи в Україні? (поставте позначку на шкалі)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 абсолютно не зацікавлений(а) надзвичайно зацікавлений(а)

5. Як би Ви оцінили рівень власної готовності до впровадження освітньої реформи?

1. почуваюсь повністю готовим
2. почуваюсь більше готовим, ніж неготовим
3. почуваюсь більше неготовим, ніж готовим
4. почуваюсь неготовим
5. важко сказати

6. В чому полягає ваша готовність/неготовність до підтримки освітньої реформи?

Зміст готовності:	2 (точно ні)	-1 (переважно ні)	0 (важко відповісти)	+1 (переважно так)	2 (точно так)
активно цікавлюся новинками в освіті					
знаю зміст освітніх реформ					
розумію мету (завдання) нововведень					
люблю покритикувати новинки, але за конкретні					

недоліки, загалом підтримую зміни					
подобається напрямок змін					
активна(ий) у впровадженні освітньої реформи					
насторожують окремі наслідки реформи					
об'єднують з однодумцями для сприяння чи реалізації бажаних змін					
подобаються результати змін в освіті					
маю можливість впливати на характер і результат освітнього процесу					
усвідомлюю власний ресурс для покращання освітнього процесу					
бачу перспективи і недоліки реформування					
всюди кажу, що така реформа освіти до добра не доведе					
не маю проблем у спілкуванні з іншими учасниками освітнього процесу					
готова(ий) вчитися, аби відповідати вимогам НУШ					
Додатково					

7. Як би ви оцінили рівень готовності вашого закладу освіти до впровадження реформи освіти (від "0 - абсолютно не готовий" до "4 - повністю готовий")

0 – абсолютно не готовий	1 - більше неготовий , ніж готовий	2 - більше готовий, ніж неготовий	3 - практично готовий	4 – повністю готовий	Важко відповісти

8. Наскільки позитивними є/були очікування щодо реформи освіти?

позитивні	переважно позитивні	змішані, і позитивні і негативні	важко відповісти	нейтральні	переважно негативні	негативні, нічого хорошого не чакав (ла)	не цікавився (лась)

9. Що Ви найбільше очікуєте від реформи Нової української школи?

	так, очікую	не надто	не очікую
а) підвищення якості загальної середньої освіти;			
б) допомога учням у свідомому обранні майбутньої професії;			
в) інтеграція української освіти до європейського освітнього простору;			
г) полегшення вступу до закладів вищої освіти;			
д) формування компетентностей і засвоєння знань, необхідних для життя;			
е) позитивний психологічний мікроклімат у школі;			
ж) впровадження сучасних інформаційних технологій і засобів навчання;			
з) ваш варіант (впишіть нижче за потреби)			
Ваш варіант на час опитування			

10. Чи справдилися Ваші очікування ?

	справдилися	частково	не справдилися	не було

		справдилися		таких
Позитивні				
Негативні				

11. Оцініть ваше відчуття причетності до освітньої реформи за шкалою від 0 до 3

0 - немає такого відчуття, мене це не обходить, не відчуваю причетним	1-спостерігач за реформою в освіті	2 - є відчуття причетності, іноді залучаюсь до новацій в освіті	3 - відчуваю особисту причетність до змін в освіті, активіст, відчуваю відповідальним за реформи в освіті

11. Відмітьте в кожному рядку ваше уявлення про характер підтримки освітньої реформи різними суб'єктами: (щоб побачити всі варіанти відповідей, протягніть повзунок під таблицею)

	ігнорують	імітують (активність ради картинки)	не заважають (і не допомагають)	епізодично виявляють підтримку	постійно сприяють реалізації реформи	активно сприяють вдосконаленню процесу реформ	свій варіант (впишіть нижче)
вами особисто							
державними інституціями							
науковими інституціями							
місцевою владою							
педколективом закладу							
учнями							
батьками							
місцевою громадою							

11. Ваш варіант (обов'язково вкажіть суб'єкта, про кого йде мова)

12. Усвідомлення вашого особистого ресурсу в реалізації освітніх змін. "Я УСВІДОМЛЮЮ, ЩО..."

маю ресурс для підтримки змін і активно використовую його	
маю ресурс для підтримки змін, але недостатньо використовую його	
маю ресурс для підтримки змін, поки не використовую його	
бачу потенційний ресурс, який хочеться застосувати, але це потребує додаткової підготовки	
бачу потенційний ресурс, який не застосовуватиму, бо це потребує додаткової підготовки	
не бачу такого ресурсу	
мені це не цікаво	
нехай влада про це подбає	
Свій варіант	

13. Зазначте, будь ласка, Ваш вік

- до 12 років
- 12-17 років
- 18-29 років
- 30-55 років
- 56 і старші

14. Вкажіть, будь ласка, Вашу стать

- Чоловіча
- Жіноча

15. Ваша посада/статус учасника освітнього процесу

- Учень
- Батьки
- Педагог початкової школи
- Педагог основної /старшої школи
- Адміністрація закладу (директор, заступник)
- Психолог
- Соціальний педагог

16. Чи є ви членом шкільної Команди Конкурсу-квесту «Реформа – шлях до моєї мрії»?

- Ні (ВІДПРАВКА ФОРМИ) Так (ПЕРЕХІД до ЧАСТИНИ 2)**

ЧАСТИНА 2 (для членів Команди)**A1. Чи вплинула участь в Конкурсі на ваше ставлення до реформи освіти?**

1. ставлення покращилося
2. ставлення погіршилося
3. в чомусь покращилося, в чомусь погіршилося
4. не змінилося

A2. Що спонукало вас до участі в Конкурсі?**A3. Ставлення оточення до вашої участі в Конкурсі-квесті (якщо видно не всі відповіді, прокрутіть повзунок вниз у таблиці, вона розрортається далі вправо)**

	підтри- мують, позитивне	нейтра- льно	не розу- міють, що це мені дає	кри- тичне	не було нагоди з'ясувати	інше
Адміністрації навч. закладу						
Педагогів						
Сім'ї (батьків чи дітей)						
Колег (однокласників)						
Членів громади						

A4. Участь у Конкурсі-квесті для вас була можливістю

1. глибше опанувати суть освітніх змін
2. скористатися підтримкою групи
3. самореалізуватися в творчому процесі
4. отримати задоволення від спілкування в команді
5. почуватись долученим до процесу освітніх змін
6. переконатися у власній правоті
7. змінити погляди на звичні речі в освіті
8. змінити ставлення до процесу Реформи
9. вплинути на перебіг Реформи на рівні школи
10. попрацювати на рейтинг закладу
11. змістовно провести дозвілля
12. інше. В разі потреби допишіть власний варіант

A5. Чи змінилися стосунки в Команді за час проходження Квесту?

1. не змінилися
2. стали більш формальними

3. стали менш формальними, більше уваги і поваги до особистості кожного учасника
4. важко сказати

A6. Як змінився характер взаємодії в Команді?

1. не змінився
2. стали більше дослухатися до думки іншого
3. усвідомили цінність кожного у групі
4. навчилися співпрацювати задля досягнення мети
5. інше

A7. Що, на вашу думку сприяє підвищенню рівня підтримки Реформи?

A8. Оцініть в балах від 0 до 3 до значимість етапу "опрацювання принципів роботи (правил) команди" для:

	0- не значимий	1- має певний вплив	2- суттєво впливає	3- дуже значимий
1. створення атмосфери довіри в команді				
2. ефективного виконання завдань				
3. забезпечення участі кожного				
4. продуктивної взаємодії				
5. знаходження консенсусу у обговоренні питань при ухваленні рішень				
6. ваш варіант (впишіть нижче)				

Ваш варіант (за потреби впишіть, вказавши в дужках рівень значимості в балах)

A 9. Схарактеризуйте вашу роботу над перерахованими завданнями Конкурсу за шкалами

	не цікаво, непродуктивно	найбільш цікаве	найбільш пізнавальне	напрацювали корисні навички	сприяло порозумінню в групі	найбільше покращило ставлення до реформи	Інше (допишіть)
1. «Що таке реформа»							
2. «Коли реформи корисні?»							
3. Есей «Реформа в освіті»							
4. «12-річна школа має розподіл на три рівні: початкова освіта, базова середня й профільна середня»							
5. «Школа – це місце, де діти мають психологічний комфорт і можливість спробувати себе у різних видах діяльності».							
6. «Заходи щодо партнерства між учителем, учнем і батьками на шляху розкриття неповторності кожної дитини як особистості»							
7. «Шлях перших чотирьох років - від гри до почуття відповідальності й самостійності»							
8. «Вчитель української школи володіє академічною свободою, є творчим і							

відповідальним»?							
9. «5-9 класи – час для самовизначення учня, де є предмети обов’язкові та за вибором учня»							
10. «Школа як академічний простір освітніх технологій»							
11. «Середня школа враховує можливості учня: організм не сприймає більше, ніж відведено природою для його віку» .							
12. «Згідно реформи, останні три роки школи – це перша професія у майбутньому»							
13. «Школа – це осередок суспільства з духовними і моральними цінностями»							
14. Можливості навчання при збільшенні частки проектної (командної і групової) діяльності							
15. Спільний проєкт за темою партнерства							
16. Створення презентації							

Що вам особисто не сподобалося в Конкурсі? Що хотіли б змінити або відмінити?

A10. Якої психологічної підтримки потребують учасники освітніх реформ? (Ваше бачення)

A 11. Які заходи від фахівців ви б замовили для свого навчального закладу в разі перемоги? (від 1 до 3-х)

Рекомендована література

Горова, А., Гусева, К., Єлігулашвілі, М. & ін. (2017) *Навчальні матеріали семінару для представників підрозділів з питань комунікацій з громадськістю міністерств, інших центральних органів виконавчої влади «Як ефективно спланувати та провести діалог»* [заг. ред. Д. Проценко] Координатор проєктів ОБСЄ в Україні: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/rubrik_rekomehdation/dialog_2017.pdf

Борисенко, В.В. & Гагіна, Н.В. (2015) Діалог у контексті сучасної освітньої парадигми. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія: Педагогічні науки. 124. С. 8-10

Братченко С.Л. (1997) Межличностный диалог и его основные атрибуты. *Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии*, 201–222.

Гордієнко, В.І., Копець, Л.В. (2011) Методичні підходи до проектування діалогічного простору. *Наукові записки НаУКМА*, 123, Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота, 44-49.

Горова, А., Гусева, К., Єлігулашвілі, М. & ін., ОБСЄ. (2017) *Як ефективно спланувати та провести діалог. Навчальні матеріали семінару для представників*

підрозділів з питань комунікацій з громадськістю міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.

Гриценок, Л.І. (2019) Спротив та підтримка у ставленні до освітніх реформ. *Матеріали доповідей учасників II Всеукраїнського конгресу із соціальної психології «Соціальна психологія сьогодні: здобутки і перспективи»* З.В. Сіверс (відп. за випуск), А.В. Полегенько (укладач), 74–77. doi: 10.33120/UCSPPProceedings-2019.

Гриценок, Л.І. (2020) Питання релевантності соціально-психологічних технологій забезпечення підтримки вчителями освітніх реформ з урахуванням типів ставлення до освітніх інновацій. *Освітній простір в контексті гуманістичної парадигми: психологічні пріоритети сучасності: збірник наукових праць* С.Д. Максименко (ред.), Fundamental And Applied Researches In Practice Of Leading Scientific Schools, 28–40. URL: <https://fdotadotr.files.wordpress.com/2020/05/d09cd0b0d182d0b5d180d196d0b0d0bbd0b8-d0bad180d183d0b3d0bbd0bed0b3d0be-d181d182d0bed0bbd183-d098d09f.pdf>.

Гриценок, Л.І. (2018) Метод «рівний-рівному» у взаємодії учасників груп підтримки та груп взаємодопомоги *Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник*. 2. Л. Царенко (ред), 117-177

Гриценок, Л.І., Капустюк, О.М., & Юрченко, В.І. (2019) Конкурс-квест як технологія підтримки освітніх змін. *Вісник психології і педагогіки*, (25). http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-_Випуск_25

Гусєва, К., Проценко, Д. (2019). *Як, коли, де працює діалог? : Практичний посібник*. <https://www.osce.org/files/f/documents/3/c/422822.pdf>

Діалог у реформах: інструкція з експлуатації. Алгоритм та посібник для публічних службовців. (2020) Д. Проценко (ред).

Захаров, К.В. (2010) Соціально-психологічні технології в сучасній психології. *Вісник Дніпропетровського нац. університету*, 18, 9/1. (16. 54–6). <https://core.ac.uk/download/pdf/207337153.pdf>

Казміренко, В.П. Активізація когнітивних процесів взаєморозуміння засобами організації діалогу. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*.

Камінська, Л. Ф. (2002) *Соціальна зумовленість і механізми впровадження освітніх реформ* Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології Київ.

Камінська, Л.Ф. (2000) Реформа як різновид соціальної технології. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. Міжвузівський збірник наукових праць*, (8), 45-50.

Молчан, Э. М., & Гончарова, А. А. (2016). *Диалогическое взаимодействие субъектов: ценностный аспект. Ценности и смыслы* (2 (42)), 31-35. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dialogicheskoe-vzaimodeystvie-subektov-tsennostnyu-aspekt>

Озадовська, Л. (2002) Діалог. *Філософський енциклопедичний словник*. Шинкарук, В.І. (гол. редкол.), Озадовська, Л.В., Поліщук, Н.П. (наук. ред.).

Павленко, О., Сизенко, А., Декшна, Т. & ін., British Council. (2021) *Діалог, переговори та дебати: посіб. для вчит.*

Панова, Л. Н. (2009). М. М. Бахтин и Ю. М. Лотман: диалог о диалоге. *Вестник Московского государственного университета культуры и искусств*, (6), 57-60. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/m-m-bahtin-i-yu-m-lotman-dialog-o-dialoge> (дата обращения: 08.12.2021).

Петренко, І.В. (2015 а) Дослідження процесу діалогічної партиципації у просторі освіти. *Актуальні проблеми психології: Психофізіологія .Психологія праці*.

Експериментальна психологія: зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. С.Д. Максименко (ред.). К. ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», Т.В. Вип. 15. С. 183-190.

Петренко, І.В. (2015 б) Особливості побудови соціального діалогу в освітньому вимірі. *Особистість у сучасному світі*. – К. : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2015. Ч. 2. С. 194-197.

Петренко, І.В. (2017) Особливості конструювання соціально-психологічних технологій у просторі освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Збірник наукових праць. Серія «Психологічні науки». Вип. 3. Т. 2. Херсон: «Видавничий дім «Гельветика», С. 186-190.

Петренко, І.В. (2021). Соціально-психологічні технології партнерської взаємодії як засіб підвищення групової ефективності учасників процесу реформування освіти. *Актуальні проблеми психології*: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Випуск 21. С. 132-145. Режим доступу: <https://www.academia.edu/54290210>

Петрос, О.М. (2011) Поняття “діалог” у термінологічній традиції зарубіжної та вітчизняної наукової думки. *Державне управління: теорія та практика*. Взято з: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Petroe.pdf>

Положення про проведення Всеукраїнського конкурсу-квесту «Реформа – шлях до школи моєї мрії». URL: <http://ispp.org.ua/2019/09/30/polozhennya-pro-provedennya-vseukra%dl%97nskogo-konkursu-kvestu-reforma-shlyah-do-shkoli-moye%dl%97-mri%dl%97/> (дата звернення: 22.11.2021).

Расулова, З.М. (2011). Воспитательный потенциал диалогического взаимодействия. *Вестник Дагестанского государственного университета*. Серия 2: Гуманитарные науки, (4), 201-205. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vospitatelnyu-potentsial-dialogicheskogo-vzaimodeystviya> (дата обращения: 08.12.2021).

Сергеева, О. И. (2021). Диалог - «окно» в мир «сотворчества». *Научные исследования*, (1 (36)), 46-48. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dialog-okno-v-mir-sotvorchestva> (дата обращения: 08.12.2021).

Сучасний словник іноземних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень (2006) укладачі О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк. К. Довіра. 789 с.

Туляков, О. О. (1999) *Античні ідеї освіти та виховання у творчій спадщині Г. С. Сковороди* (Автореф. дис. канд. пед. наук) Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Суми. 16 с.

Філософський енциклопедичний словник. (2002) В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України

Фроловская, М. Н. (2013). Диалогическое взаимодействие в педагогическом образовании. *Известия Алтайского государственного университета*, 1 (2 (78)), 71-74. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/dialogicheskoe-vzaimodeystvie-v-pedagogicheskom-obrazovanii>

Цветкова, Н. (2009). Социально-психологические технологии работы с женщинами в системе социального обслуживания. (Дис. док. психол. наук). Российский государственный социальный университет, Москва.

Юрченко, В., & Гриценюк, Л. (2020) Вплив конкурсу-квесту на ставлення учасників до реформи «Нова українська школа». *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 45 (48). Взято з: <https://lib.iitta.gov.ua/721856>

Bushé, G.R., Marshak, R.J. (2009) Revisioning organization development: diagnostic and dialogic premises and patterns of practice. *Journal of Applied Behavioral Science*. 45. Is. 3. P. 348–368.

Dolan, W. P., & Moorman, L. (1994). *Restructuring our schools: A primer on systemic change*. Kansas City, MO: Systems & Organization.

Epstein, J.L. (2010) *School/Family/Community Partnerships: Caring for the Children We*

Share. Phi Delta Kappan. 92(3):81-96. doi:10.1177/003172171009200326Epstein, Joyse Levi.(2018). *School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools*. Routledge.

Fullan, M. G., And Others, & Ontario Dept. of Education, T. (1987). *The Supervisory Officer in Ontario. Current Practice and Recommendations for the Future*. <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,sso&db=eric&AN=ED290228&lang=ru&site=eds-live> (Accessed: 8 December 2021).

In Soto, T. L. (2021). Dialog systems: A perspective from language, logic and computation. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-61438-6>.

New Webster's Dictionary of the English Language: College Edition (1989). Surjeet Publications, Delhi. 1824 p.

Stanley, T. J. (2003). *Creating the 'Space' for Civic Dialogue*. Phi Delta Kappan, 85(1), 38–38. <https://doi.org/10.1177/003172170308500111>

Popovska, N. G., Popovski, F., & Dimova, P. H. (2021). Communication strategies for strengthening the parent-teacher relationships in the primary schools. *International Journal of Research Studies in Education*, 10(14), 123-134. <https://doi.org/10.5861/ijrse.2021.a076>

КАРТКА ЕКСПЕРТА

Параметри експертної оцінки модуля	Максимальний бал	Команди			
		1	2	3	4
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1.					
Кількість анкет (n=___)					
Анкетування, бал (наявність, відповідність завданню)	2				
Своєчасність	1				
Оперативність	2				
Зібрати команду	2				
Назвати команду і сформулювати девіз	2				
Гугл-реєстрація	1				
Заповнити Word-реєстраційну картку команди	1				
Бали за фото	2				
Бали за власний варіант правил	2				
Презентація, наявність	1				
Презентація слайди 1-2, якісний бал	3				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 1:	19				
МОДУЛЬ 2.					
Своєчасність	1				
Оперативність	2				
Бали за власний варіант правил	2				
Бали за фото	2				
Презентація слайд 3 (реформа) наявність	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація слайд 4 (коли реформи корисні) наявність	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація слайд 5 (р. в освіті) наявність	1				

змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
Есе	2				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 2:	23				
МОДУЛЬ 3.					
Своєчасність	1				
Оперативність	2				
Бали за власний варіант правил	2				
Бали за фото	2				
Презентація слайд 8 "12-річна школа має розподіл на три рівні...»	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація слайд 7 «Школа – це місце, де діти мають психологічний комфорт і можливість спробувати себе у різних видах діяльності»	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
творчість, оригінальність, доступність зон	до+3				
Презентація слайд 8 «Заходи щодо партнерства ...»	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
Проведення одного із заходів (з фото-відеопідтвердженням)	до +3 б				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 3	30				
МОДУЛЬ 4.					
Кількість анкет (_ шт)					
Анкетування, бал	2				
Своєчасність	1				
Оперативність	2				
Бали за фото	2				
Бали за власний варіант правил	2				

Презентація слайд 9 (Початкова школа)	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація слайд 10 (Академічна свобода вчителя)	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 4	21				
МОДУЛЬ 5					
Своєчасність	1				
Оперативність	2				
Бали за власний варіант правил	2				
Бали за фото	2				
Презентація слайд 11 (5-9 класи)	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація слайд 12 (Школа – простір освітніх технологій)	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
Оригінальність зон	+ 3 б.				
Презентація слайд 13 Школа враховує можливості учня	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 5	27				
МОДУЛЬ 6.					
Своєчасність	1				
Оперативність	2				
Бали за власний варіант правил	2				
Бали за фото	2				
Презентація слайд 14 (перша професія)	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				

Презентація слайд 15 (цінності)	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
Презентація слайд 16 (проектна і командна діяльність)	1				
змістовна оцінка	4				
оформлення	1				
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 6	25				
МОДУЛЬ 7.					
Своєчасність	1				
Оперативність	2				
Бали за власний варіант правил	2				
Бали за фото	2				
Презентація повністю	1				
Відповідність темі	4				
Оригінальність розкриття	1				
Глибина розкриття	1				
Якість оформлення	4				
Оригінальність оформлення	1				
АНКЕТИ - відповідність завданню	4				
Кількість анкет (не сумується)					
БАЛІВ ЗА МОДУЛЬ 7	23				